

29/01/2009

Penjant d'un fil

W

"La marxa de Bush, amb les seves apostes contundents, ha tancat la primera fase d'un món nou. I ha calmat les ires de l'esquerra americana i de la majoria de l'opinió pública estrangera. Em temo que no ha resolt res, però."

Carles Boix

El dia de la inauguració s'ha acabat. El president sortint, George W. Bush, i l'entrant, Barack Obama, encaixen una abraçada generosa, un aquí et deixo el país, un allà, l'agafo i el renovo. W, com el coneixen al país, puja a l'helicòpter que el portarà a l'Air Force One (rebatejat, només per aquest dia, Special Air Mission 28000), que el durà, al seu torn, a Midland, Texas. S'ha buidat el Mall. La ciutat tornarà a caure en el seu quefer regular, monòton, d'àpats, negociacions i vots. I el país es posarà en marxa un cop més: tres-cents milions de persones mercadejant, inventant i construint, amb i, molt més sovint, sense els polítics.

Potser perquè ha passat només un mes i mig, la meva definició preferida de Bush, el compendi i la metàfora de la seva presidència, es va produir a la roda de premsa a Bagdad del 14 de desembre. Amb el primer ministre iraquí al costat, W respon les preguntes del públic. De sobte, un periodista s'aixeca i llença rabiosament una sabata. La sabata vola durant una fracció de segon. Bush s'ajup just a temps. Dos segons escassos després, la segona sabata surt disparada. El president americà l'esquiva amb uns reflexos i una tranquil·litat admirables. **Bush s'alça fàcilment i amb un somriure crida a la calma amb els braços estesos.** El somriure, gairebé tancat, i la seva mirada, relaxada però difícil de penetrar, semblen voler assenyalar la irracionalitat, la incomprendibilitat de l'individu que ha llençat les sabates.

Alguns, potser la majoria, interpreten l'escena i la reacció com un gest de pura crueltat, com el que faria un tribú romà, un Messala qualsevol, davant d'un semita rabiós a la Palestina de fa 2.000 anys: simplement com el gest de la distància, de la incomprendibilitat de dues cultures, de la jerarquia que hi ha entre dos mons. El gest del poderós, del qui sap que té les armes per a esclafar qui el vol malament perquè sap que no el necessita i que no el necessitarà mai. La crueltat és un pecat que la nostra societat no perdona. Almenys públicament. Perdona altres coses, com, per exemple, l'odi, la destrucció com a justificació per a certes finalitats enteses com a justes. O, sinó, llegim el que va escriure un heroi revolucionari com el Che Guevara en el seu *Mensaje a los pueblos del mundo a través de la Tricontinental*: "El odio como factor de lucha; el odio intransigente al enemigo, que impulsa más allá de las limitaciones del ser humano y lo convierte en una efectiva, violenta, selectiva y fría máquina de matar. Nuestros soldados tienen que ser así; un pueblo sin odio no puede triunfar sobre un enemigo brutal. Hay que llevar la guerra hasta donde el enemigo la lleve: a su casa, a sus lugares de diversión; hacerla total. Hay que impedirle tener un minuto de tranquilidad, un minuto de sosiego fuera de sus cuarteles, y aún dentro de los mismos: atacarlo donde quiera que se encuentre; hacerlo sentir una fiera acosada por cada lugar que transite. Entonces su moral irá decayendo". No sembla que això li hagi fet perdre cap estimació entre la gent amb consciència social – fins i tot, o sobretot, entre els habitants de Hollywood.

La crueltat i l'arrogància, però, són (i això em sembla bé) injustificables. Serà per això que la premsa, els mitjans de comunicació, l'oposició (a Europa, als Estats Units, al món àrab, per suposat) han insistit en aquesta interpretació: la d'un president ignorant al davant d'un país desbocat, capaç de trencar totes les normes

civilitzades sense exhibir cap remordiment. Han insistit en això i, també, en la pura estupidesa. La calma d'acer davant de dos projectils ràpids també es pot entendre com l'actitud d'un americà provincià, d'un texà, que no ha après res. La roda de premsa, doncs, seria la metàfora d'una estupidesa cruel. O d'una crueltat estúpida.

Fins i tot ara, en temps d'una abundància desconeguda, la primera batalla mediàtica és sempre la de la humanització/deshumanització – la de la construcció d'amics i enemics. És difícil passar aquesta barrera. Cal, però, fer l'esforç i travessar-la.

Llevat de l'espectacle inicial del recompte de vots a Florida, la presidència de Bush va començar d'una manera anodina. Amb la promesa de ser un president moderat i d'evitar tota mena d'aventures exteriors, Bush va derrotar un candidat bufat, Gore, capaç de fer (anys més tard) una pel·lícula amb un únic heroi (ell mateix) lluitant en solitari contra l'escalfament climàtic. Encara recordo, com una lliçó amarga sobre la nostra incapacitat de predir el futur, a Bush declarant de manera emfàtica i sincera, en un dels debats presidencials, que sota el seu govern els Estats Units mai es dedicaria a fer “nation-building” (com havia fet Clinton a Iugoslàvia).

Dos anys després, l'atac de l'onze de setembre del 2001 va transformar i, de fet, definir la presidència de W. La seguretat dels Estats Units en va capgirar l'ordre de prioritats. W va abraçar la idea de ser un líder fort, d'actuar com un 4x4 corrent per un món en flames. En la seva actitud i la seva resposta hi ha clares arrels psicològiques, anteriors al 9/11: les d'un fill de família patrícia del Nordest que decideix marxar i integrar-se en la cultura de Texas; les d'un home que fa un viatge decididament “anti-europeu”, de la sofisticació de l'Atlàntic al minimalisme dels cow-boys; les d'un americà que escapa a la “frontera” per ser més americà. Però, alhora, hi ha una decisió conscient de reforçar un estil de fer política: aparèixer com el sheriff solitari en un món hostil, transmetent dins i fora la capacitat de defensar el projecte americà “no matter what”.

Amèrica i el món viuen en tensió, sempre han viscut en tensió. La tensió que hi ha entre qui té èxit i qui només pot presentar un reguitzell de fracassos. L'atac a les Torres Bessones no va fer més que elevar-la fins al paroxisme. El problema sempre ha estat com resoldre aquesta tensió i, sobretot, com resoldre-la en un món cada cop més proper als Estats Units, en un món en què els oceans s'han anat encongint. Amèrica ha optat històricament entre tres possibles respostes. La primera: sostenir el seu projecte nacional (quedant-se com està o movent-se cap a l'ideal que es va fixar en el moment de la fundació), defensant-se dels enemics exteriors i desentenent-se dels seus problemes interiors de la resta del món. La segona: acceptar que Amèrica sigui com el món, que es fongui amb les idees i institucions cosmopolites – una solució difícil en la mesura en què els americans es defineixen com a gent que ha fugit d'un món que els era hostil. La tercera: abraçar un projecte “imperial”, en què Amèrica refa el món a la seva mida. Aquesta tercera via va dominar la postguerra i va començar a perdre alè un cop esfondrat el mur de Berlín. Escollit sota la primera bandera, la del projecte nacional, W va acabar girant cap a la tercera estratègia. El problema de la via “imperial” és que la barbàrie nazi va afectar molts països. El fonamentalisme islàmic ha tingut, de moment, objectius molt més precisos i limitats.

Tots coneixem els resultats d'aquesta combinació de l'obsessió pel lideratge fort i l'estratègia “imperial”. La invasió d'Afganistan encara va comptar amb un ampli suport internacional: ningú no pot enganyar-se sobre la naturalesa d'uns bandits, els talibans, que amaguen binladens i que tiren àcid a noietes que van a l'escola. La invasió d'Iraq va fer miques el fràgil consens multilateral de finals de 2002. De la invasió d'Iraq (ara per ara pacificat) només gosaria salvar-ne una cosa: la potencial democratització d'aquell territori, la domesticació de Líbia, la sortida temporal de Síria del Líban. Si els aliats haguessin entrat a Espanya l'any 1945, potser haurien contribuït a salvar Catalunya de la misèria moral en què ha hagut de viure durant tantes dècades seguides. Una

cosa d'aquella mena, però, potser no valia el sacrifici de cap vida americana. Com, és clar, tampoc deu justificar el sacrifici de tanta gent a Iraq.

La marxa de Bush, amb les seves apostes contundents, ha tancat la primera fase d'un món nou. I ha calmat les ires de l'esquerra americana i de la majoria de l'opinió pública estrangera. Em temo que no ha resolt res, però. Per què no podem anticipar encara com continuarà la partida que va començar ara fa set anys i mig. Solament sabem que el nou president ha decidit passar pàgina i combinar l'arreplegament nacional (és dir, una forta dosi de *realpolitik*) amb un cert ànim cosmopolita. Tot el que podem intuir, ara per ara, és que ens espera un segle vint-i-ú eminentment hostil.